

*R*OMANICA
*S*ILESIANA

*R*_S

NO 1

Le dit et
le non-dit

NR 2464

ROMANICA SILESIANA

NO 1 Le dit et le non-dit

Édition établie par
KRZYSZTOF JAROSZ

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2006

Redaktor serii: Historia Literatur Obcych
MAGDALENA WANDZIOCH

Recenzent
JERZY LIS

Comité de Rédaction
MARIE-ANDRÉE BEAUDET
Université Laval
PHILIPPE BONOLAS
Universidade Católica Portuguesa
MANUEL BRONCANO
Universidad de León
JEAN-FRANÇOIS DURAND
Université Paul-Valéry-Montpellier III
PASQUALE GUARAGNELLA
Università degli Studi di Bari
LOUIS JOLICOEUR
Université Laval
MAGDALENA NOWOTNA
Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Paris
AGNÈS SPIQUEL
Université de Valenciennes et du Hainaut-Cambrésis
MAGDALENA WANDZIOCH
Uniwersytet Śląski
KRYSTYNA WOJTYNEK-MUSIK
Uniwersytet Śląski

Table des matières

Mot de la Rédaction (KRZYSZTOF JAROSZ) 7✓

Études

ANDRZEJ RABSZTYN Sur certaines mystifications épistolaires, ou «de dit et le non-dit» dans la lettre et le roman par lettres	11✓
MAGDALENA WANDZIOCH La poétique du non-dit chez Jules Barbey d'Aurevilly	19✓
JEAN-FRANÇOIS DURAND L'Orient bouddhiste d'André Chevrillon	27✓
ALEKSANDRA GRZYBOWSKA Le jeu entre le dit et le non-dit dans <i>Léviathan</i> de Julien Green	36✓
MAGDALENA ZDRADA-COK L'indicible dans <i>W</i> ou le souvenir d'enfance de Georges Perec	43✓
MICHAŁ KRZYKAWSKI La littérature est la mort du langage	50✓
KATARZYNA GADOMSKA La nouvelle fantastique au XX ^e siècle: le charme trouble du mystère et du non-dit	57✓
ALEKSANDRA KOMANDERA Le dit et le non-dit dans <i>Diable, Dieu et autres contes de menterie</i> de Pierre Gripari	64✓
KAROLINA KAPOŁKA La haine à plusieurs visages dans les <i>Chroniques du Plateau Mont Royal</i> de Michel Tremblay	70✓

GRAZYNA STARAK	
L'union du silence et de la parole dans la dramaturgie de Bernard-Marie Koltès .	77
KRYSZYNA WOJTYNEK-MUSIK	
L'allegoria dell'amante in un sonetto di Gaspara Stampa	84
ANETA CHMIEL	
Una fine mancata – innovazione o imperfezione?	92
JOANNA JANUSZ	
Le sfumature del sottinteso nella narrativa di Carlo Emilio Gadda	99
MALGORZATA PUTO	
Inavvertitamente felici in uno dei <i>Racconti</i> di Davide Bregola	106
NINA PLUTA	
Lo indecible: el motivo del libro, texto y relato en la narrativa de Ricardo Piglia .	112
EWELINA SZYMONIAK	
Lo no dicho/lo dicho: literatura cursi versus literatura comprometida según Belén Gopegui	119
MAGDALENA NOWOTNA	
Traduire le <i>devoir être</i> . Stanisław Barańczak, <i>Et aujourd'hui?</i> , poème	127
LOUIS JOLICOEUR	
Traduction et diversité culturelle	136

Comptes rendus

Magdalena Nowotna: « <i>Le sujet, son lieu, son temps. Sémiotique et traduction littéraire</i> ». Paris-Louvain, Éditions Peeters, 2002, 207 p., ISBN 90-429-1209-X (KRZYSZTOF JAROSZ)	149
« <i>Statut et fonctions des domestiques dans les littératures romanes</i> ». Textes réunis par Czesław Grzesiak. Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2004, 263 p., ISBN 83-227-2283-4 (RENATA BIZEK-TATARA)	151
Petr Kyloušek: « <i>Le roman mythologique de Michel Tournier</i> ». Brno, Masarykova Univerzita v Brně, 2004, 158 p., ISBN 80-210-3382-7 (MAGDALENA ZDRADA-COK)	154
Michał Piotr Mrozowicki: « <i>Les enquêtes interdites de Didier Daeninckx. Étude sur le gardien de la mémoire empoisonnée</i> ». Gdańsk, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2005, 219 p., ISBN 83-7326-310-1 (KRZYSZTOF JAROSZ) .	157
Streszczenie	161
Summary	163

Mot de la Rédaction

Voici le premier numéro de *Romanica Silesiana*, revue consacrée aux études littéraires et à la traduction littéraire dans les lettres en langues romanes.

Conçue essentiellement pour offrir un forum de présentation des résultats de recherche et de discussion à ces chercheurs de l'Institut d'Études Romanes de l'Université de Silésie qui, répartis en départements de littérature française, de littérature québécoise, d'italien et d'espagnol, s'occupent des littératures de langues romanes et de traduction littéraire, *Romanica Silesiana* se fait également un plaisir d'accueillir des travaux des collègues d'autres centres universitaires polonais et étrangers.

Nous tenons aussi à présenter, sous forme de brefs comptes rendus, des monographies et des recueils d'articles des chercheurs silésiens et non-silésiens, espérant que la diffusion des exemplaires de notre revue dans les pays du Vieux et du Nouveau Mondes facilitera la circulation de l'information sur les résultats de recherche en littératures de langues romanes et en traduction littéraire qui selon nous mériteraient d'être plus largement diffusés.

Sur l'initiative de Magdalena Wandzioch et de Krystyna Wojtynek-Musik, la première livraison de *Romanica Silesiana* est consacrée au dit et au non-dit.

Je tiens à remercier les membres du Comité de Rédaction de l'honneur et du crédit qu'ils nous ont fait de bien vouloir accepter cette fonction; je remercie aussi vivement tous les auteurs qui ont offert leurs textes pour ce premier numéro que j'espère inaugural d'une longue série de livraisons annuelles.

Krzysztof Jarosz

Romanica Silesiana

Nr 1

To, co wypowiedziane, i to, co niewypowiedziane

Streszczenie

Zasadniczym celem zainicjowania publikacji *Romanica Silesiana* jest stworzenie forum prezentacji i wymiany poglądów dla badaczy z Uniwersytetu Śląskiego, zajmujących się literaturami romańskiego obszaru językowego: francuską, quebecką, hispanojęzyczną i włoską, oraz przekładem literackim.

Do współpracy zapraszamy wybitnych specjalistów pragnących zabrać głos w dyskusji nad tematem przewodnim kolejnych edycji. Na apel odpowiedzieli tym razem Louis Jolicoeur (Université Laval, Québec) i Magdalena Nowotna (INALCO, Paryż), uznani specjaliści z zakresu przekładu literackiego, oraz Jean-François Durand (Université Paul-Valéry-Montpellier III), odkrywca i wydawca dzieł André Chevrillona, zapomnianego francuskiego podróżnika i pisarza przełomu XIX i XX wieku.

Zamiarem naszym jest również prezentacja dorobku kolegów pracujących nad zagadnieniami literatur romańskich i przekładu literackiego na języki romańskie i z języków romańskich. W publikacji wydzielono zatem dwie części: pierwsza zawiera artykuły, druga – zwarte omówienia czterech wydanych w ostatnich latach prac naukowych kolegów z innych ośrodków uniwersyteckich.

Tematem pierwszego numeru *Romanica Silesiana* jest to, co wypowiedziane, i to, co niewypowiedziane. Andrzej Rabsztyń na przykładzie korespondencji Balzaka z Ewelina Hańską omawia grę między prawdą a fałszem, między tym, co zostało powiedziane, a tym, co zostało przemilczane w autentycznej, a także fikcyjnej korespondencji w okresie rozkwitu zarówno sztuki pisania listów, jak i powieści epistolarniej. Magdalena Wandzioch bada typową dla pisarstwa Barbeya d'Aureville poetykę utajniania informacji, ujawniającą się w pakcie czytelniczym, na poziomie narracji i postaci. Jean-François Durand prezentuje odchodzący szybko w przeszłość pod koniec wieku XIX świat pierwotnych kultur kolonizowanych krajów Azji i Afryki, ukazany przez podróżnika i pisarza André Chevrillona, który stara się ocalić dla potomności fałszowane od początku podboju ideologią cywilizacyjnej misji kolonizatorów wartości zanikające na skutek akulturacji tradycyjnych wartości, religii, zwyczajów i sposobu życia podbitych narodów. Aleksandra Grzybowska bada zachodzące między posta-

ciami powieści *Léviathan* Juliana Greena relacje, opierające się na manipulacji, a przez to na niedomówieniach i mistyfikacji. Podobną problematykę, ale w innym ujęciu, prezentuje Magdalena Zdrada-Cok, skupiająca się na procesie odtwarzania zapomnianych wydarzeń z dzieciństwa Georges'a Pereca, ocalałego z Holocaustu. Po latach pisarz, już jako dojrzały mężczyzna, usiłuje odzyskać utraconą pamięć bezpośrednio (przez rekonstrukcję wspomnień) i pośrednio (tworząc fikcję utopijnego państwa symbolicznie przypominającego III Rzeszę). Michał Krzykawski bada utwory Bataille'a i Sollersa, ukazując paradoksy dialektycznych relacji między literaturą a językiem.

Dwa kolejne teksty poświęcone są literaturze fantastycznej, z natury swej predestynowanej do tworzenia aury niedopowiedzenia: Katarzyna Gadomska skupia się na nowelach Boursa i Andrevona, Aleksandra Komandera zaś na utworach Gripariego. Karolina Kapolka zajmuje się konfliktowymi stosunkami między stworzonymi przez quebeckiego pisarza Michela Tremblaya postaciami cyklu powieściowego, w którym nienawiść przybiera całą gamę form: od bezpośredniej po zawołowaną i pośrednią. Swoistą grę wypowiedzianego, niedopowiedzeń i przemilczeń w dramatach Koltèsa prezentuje Grażyna Starak, ukazując zasadnicze w tym przypadku różnice pomiędzy tekstem do wypowiedzenia na scenie a umieszczonymi w nawiasach fragmentami replik znaczących dla zrozumienia tekstu, które wszakże autor zabrania wypowiadać w czasie przedstawienia. Krystyna Wojtynek-Musik analizuje alegorię słońca i ukochanego w sonecie Gaspary Stampy, zwracając uwagę na budowanie serii nakładających się na siebie znaczeń wychodzących od sensu dosłownego. Aneta Chmiel ukazuje miejsca niedookreślenia semantycznego w poemacie Teofila Folengo *Baldus*. Joanna Janusz dowodzi, że niedopowiedzenie jest zabiegiem porządkującym teksty Carla Emilia Gaddy na poziomie intra-, ekstra- i intertekstowym. Małgorzata Puto, analizując utwory Davide'a Bregoli, udowadnia, że autentyczność i bezpośredniość w wyrażaniu uczuć gwarantują jego bohaterom udane życie w ramach społeczności, do której należą.

Poetykę powieści parasensacyjnej, uprawianej m.in. przez Ricarda Piglię, polegającej na poszukiwaniu zaginionej książki, bada Nina Pluta. Autorka dochodzi do wniosku, że ten schemat narracyjny jest pretekstem do refleksji nad niewypowiedzalnością, która uwidacznia granice języka i literatury. Ewelina Szymoniak porusza kwestię zaangażowania literatury współczesnej, prezentując dwie współlistniejące tendencje w postawach pisarzy hiszpańskich: ucieczkę od rzeczywistości w imię wolności twórczej oraz przekonanie, że nieporuszanie aktualnych problemów społecznych czyni pisarza współwinnym nadużyć systemu kapitalistycznego. Magdalena Nowotna analizuje system wypowiedzianego wprost, aluzyjnie i niedopowiedzianego w wierszu Barańczaka, w perspektywie przekładu na język francuski, a Louis Jolicoeur snuje refleksje na temat polityki wydawniczej w zakresie przekładu w epoce globalizmu i kulturowej dominacji Stanów Zjednoczonych, prowadzącej do kryptokolonizacji kulturowej, którą – za M. Croninem – nazywa klonizacją.

Romanica Silesiana

No 1

The said and the unsaid

Summary

The main aim of *Romanica Silesiana* is making room for the forum of presentation and discussion for the University of Silesia researchers, specialising in the literature of the Romance language areas, such as French, Quebec, Spanish-speaking and Italian ones, as well as the literary translation.

We are open to collaborate with outstanding specialists, willing to contribute and take part in a discussion on the issues central to the subsequent editions. This time, it was Louis Jolicoeur (Université Laval, Québec) and Magdalena Nowotna (INALCO, Paris), recognized specialists in the field of literary translation, as well as Jean-François Durand (Université Paul-Valéry-Montpellier III), a discoverer and publisher of works by André Chevillon, a forgotten French traveller and writer at the turn of the 19th and 20th century who responded to our appeal.

We also intend to present the literary output of our colleagues working on the issues of the Romance literature and literary translation into and from Romance languages. Hence, the publication is divided into two parts; the first one consists of the articles while the other constitutes a brief overview of four recently published academic works written by our colleagues from other University centres.

The subject of the first issue of *Romanica Silesiana* is the said and the unsaid. Andrzej Rabsztyń, on the basis of Balzac's letters to Ewelina Hanska, shows a game between the truth and falsehood, the said and unsaid in the real and fictitious letters in the period of the peak development of the art of letter-writing and epistolary novel. Magdalena Wandzioch investigates the poetics treating information as secret, revealing itself in the reader's pact, at the narration and character level, typical of Barbey d'Aureville. Jean-François Durand shows the world of primeaval cultures of the colonised countries of Africa and Asia, the world fastly going back to the past at the end of the 19th century, presented by André Chevillon, a traveller and writer, who tries to preserve the vanishing values, falsified with the ideology of the civilised mission of colonists from the beginning of the conquest, as a result of the acculturation of traditional values, religion, traditions and lifestyle of the conquered nations. Aleksandra Grzybowska examines the relationships between the characters of *Leviathan*, a novel

by Julien Green, based on the manipulation, and consequently, oblique statements and mystification. The similar problem, but from a different perspective, is presented by Magdalena Zdrada-Cok who concentrates on the process of recalling the forgotten events from the childhood of Georges Perec, the Holocaust rescuer. A long time after the event, the writer as a mature man, tries to regain his memory in a direct way (by means of reconstructing the memories) and indirect way (creating the fiction of the Utopian state being a symbolic reminder of the Third Reich). Michał Krzykowski investigates the works by Bataille and Sollers, showing paradoxes of dialectic relationships between the literature and the language.

The two subsequent texts are devoted to the science-fiction literature, predestined to create the aura of understatement by nature. Katarzyna Gadomska focuses on the short stories by Bours and Andrevon whereas Aleksandra Komandera concentrates on the works written by Gripari. Karolina Kapońka deals with the conflict relationships between characters made by Michel Tremblay, a Quebec writer, in which hatred takes on a variety of forms: from direct to veiled and indirect. The game of the said, understated and unsaid is revealed by Grażyna Starak, showing the fundamental differences between the text to be said on the stage, and fragments of replicas crucial for the text to be understood inserted in brackets which the author does not approve of uttering at the time of the performance. Krystyna Wojtynek-Musik analyses the allegory of the sun and the beloved in the sonnet by Gaspara Stampa, paying attention to the formation of a series of meanings overlapping themselves, deriving from the literal sense. Aneta Chmiel shows the places semantically unspecified in a poem by Teofil Folengo Baldus. Joanna Janusz proves that the unsaid is the means ordering texts by Carlo Emilio Gadda at the intra- extra- and intertextual level. Małgorzata Puto, analysing the works by Davide Bregola, proves that authenticity and directness in expression of feelings guarantees his characters a successful life in the community they belong to.

The poetics of the para sensation novel written, among others, by Ricardo Piglia, consisting in looking for a lost book is examined by Nina Pluta. The author draws the conclusion that the very narration scheme is a pretext to reflection on the unsaidness which shows the borderline between the language and literature. Ewelina Szymoniak raises the issue of the engagement of the modern literature, presenting the two co-existing tendencies visible in the attitude of the Spanish writers, i.e. escapism from the reality in the name of the creative freedom and the conviction that leaving the up-to-date social problems aside makes the writer guilty of being an accomplice to the abuse of the capitalistic system. Magdalena Nowotna analyses the system of the said, directly and allusively, as well the unsaid in the poem by Barańczak, in the perspective of the translation into French, whereas Louis Jolicoeur makes reflections on the publishers politics within the scope of translation in the epoche of globalism and cultural domination of the United States of America, leading to the cultural crypto-colonisation which he names after M. Cronin a colonisation.

W ostatnim czasie
nakładem

Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego

ukazały się następujące publikacje z dziedziny literatury romańskiej:

Alcune forme del chiaroscuro nella letteratura italiana. Ed. KRYSZYNA WOJTYNEK-MUSIK

Le clair-obscur dans les littératures en langues romanes. Réd. MAGDALENA WANDZIOCH

Les images de l'Amérique dans les littératures en langues romanes. Réd. KRZYSZTOF
JAROSZ

MAGDALENA ZDRADA-COK: *Les figures de (Anti-)Narcisse dans l'oeuvre de Marguerite
Yourcenar*

KRYSZYNA WOJTYNEK-MUSIK: *Terra rhetorica w poezji Rimbauda*

Projekt okładki i stron działowych
PAULINA TOMASZEWSKA-CIEPLY

Redakcja
BARBARA MAŁSKA

Redakcja techniczna
BARBARA ARENHÖVEL

Korekta
WIESŁAWA PIŠKOR

Copyright © 2006 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1652-9

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12 B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 250 + 50 egz. Ark. druk. 10,5. Ark. wyd. 12,0.
Przekazano do lamania we wrześniu 2006 r. Podpisano do druku
w grudniu 2006 r. Papier offset. kl. III, 80 g

Cena 18 zł

Lamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, SPÓŁKA JAWNA
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

